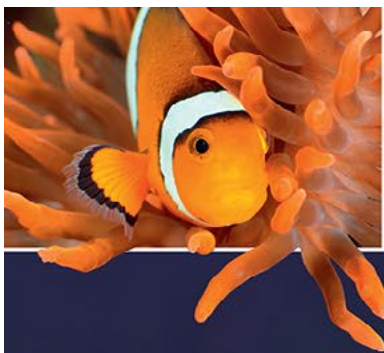

MODERNÍ
ENCYKLOPEDIE
PRO DĚTI
ZVÍŘATA

FRAGMENT

Moderní encyklopedie pro děti – Zvířata

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

FRAGMENT

Michael Leach, Meriel Llandová
Moderní encyklopedie pro děti – Zvířata – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

MODERNÍ
ENCYKLOPEDIE
PRO DĚTI
ZVÍŘATA

OBSAH

ÚVOD	4		
KAPITOLA PRVNÍ		KAPITOLA ČTVRTÁ	
SAVCI: MASOŽRAVCI	6	PLAZI A OBOJŽIVELNÍCI	66
KOČKY	8	JEDOVATÍ HADI	68
VLCI	10	ŠKRTIČI	70
LIŠKY	12	ŽÁBY I.	72
MEDVĚDI	14	ŽÁBY II.	74
PLOUTVONOŽCI	16	OCASATÍ OBOJŽIVELNÍCI	76
KYTOVCI	18	ŽELVY	78
LETOUNI	20	CHAMELEONI	80
VYDRY	22	JEŠTĚŘI	82
PROMYKOVITÍ	24	KROKODÝLI	84
KAPITOLA DRUHÁ		KAPITOLA PÁTÁ	
SAVCI: VŠEŽRAVCI A BÝLOŽRAVCI	26	MOŘSTÍ ŽIVOČICHOVÉ	86
SLONI	28	RYBY	88
NOSOROŽCI	30	ŽRALOCI	90
ŽIRAFY	32	HLAVONOŽCI	92
VELBLOUDI	34	MOŘSTÍ KONÍČCI	94
LIDOOPI	36	KRABI A RACI	96
OPICE A POLOOPICE	38	KORÁLOVÉ ÚTESY	98
VAČNATCI	40	V HLUBINĚ	100
HLODAVCI	42	MEDÚZY	102
PRASATA	44	HVĚZDICE	104
KAPITOLA TŘETÍ		KAPITOLA ŠESTÁ	
PTÁCI	46	MALÍ BEZOBRATLÍ	106
SOVY	48	PAVOUCI A ŠTÍŘI	108
SUPI	50	BROUCI	110
ORLI	52	PLŽI	112
OKÁZALÝ TOK	54	MOTÝLI	114
PAPOUŠCI	56	VČELY	116
KOLIBŘÍCI	58	ROVNOKŘÍDLÍ	118
TUČNÁCI	60	TAKZVANÍ ČERVI	120
VODNÍ PTÁCI	62	MRAVENCI	122
NELÉTAVÍ OBŘI	64	CIZOPASNÍCI	124
		SLOVNÍČEK	126
		REJSTŘÍK	128

Úvod

Živočich je živý organismus, jehož tělo se skládá z buněk. Přijímá potravu, vnímá a reaguje na podněty z okolí, pohybuje se a rozmnožuje. Vědci dosud popsali téměř devět milionů druhů žijících živočichů, ale mnoho jich na objevení dosud čeká.

Začátek života

Přibližně před čtyřmi miliardami let se objevily první jednobuněčné organismy. Houby – první mnohobuněční živočichové – se vyvinuly před miliardou let. Časem se vyvinuli a opět vyhynuli složitější živočichové. Dinosauři převládali mezi suchozemskými živočichy po 165 milionů let, než před 65 miliony let vymřeli.

Zkamenělina
lebky tyranosaura,
Tyrannosaurus Rex

Třídění organismů

Vědci řadí živé organismy do skupin podle společných vlastností. Dvě hlavní skupiny živočichů jsou obratlovci (mají páteř) a bezobratlí (páteř nemají). Nejpočetnější skupinou bezobratlých jsou členovci. Mají článkované tělo a končetiny s klouby. Patří mezi ně hmyz, pavouci nebo krabi.

Dvojboborožec nosorožčí je pták obývající deštné lesy v jihozápadní Asii. Ptáci jsou endotermní obratlovci. Mají křídla a většina druhů aktivně létá.

Zlatohlávek,
hmyz

Teplokrevní a studenokrevní

Většina živočichů je ektotermních („studenokrevních“). Jejich tělesná teplota závisí na teplotě okolí. Savci a ptáci jsou endotermní („teplokrevní“). Dokážou udržet stálou tělesnou teplotu, takže přežijí i ve velmi chladných podmínkách.

Pižmoň severní,
savec

Langurové
ve městě

Křehká Země

Máme štěstí, že sdílíme svět s výjimečně bohatou živočišnou říší. Je důležité chránit přírodu. Když lidé znečišťují nebo ničí prostředí, škodí jak zvířatům, tak sami sobě. Budoucnost je v našich rukou.

Biotopy

Místo, které určitý živočich obývá, označujeme jako jeho biotop. Během vývoje se živočichové dokázali přizpůsobit životu téměř v každém biotopu na Zemi, od tropických deštných lesů a korálových útesů po pouště, vrcholky hor nebo ledové pláně. Přežijí dokonce i ve městech.

Ploskorep –
zranitelný druh
v důsledku
ztráty biotopu

Savci: masožravci

Savci jsou endotermní, dýchají vzduch a mají páteř. Rodí živá mláďata, která krmí mateřským mlékem. Masožravci (karnivoři) se živí živočišnou potravou. Na světě žije téměř 300 druhů masožravých savců. Vyskytují se na celém světě a ve všech prostředích.

Znaky masožravců

Masožraví savci většinou loví živou kořist, kterou musejí najít, dosáhnout a usmrtit. Často mají oči namířené dopředu, což usnadňuje odhad vzdálenosti, a dlouhé nohy uzpůsobené k běhu. Díky poměrně velkému mozku dokážou uplatnit různou strategii. Některé druhy jsou samotářské, jiné žijí ve smečkách nebo jiných skupinách a loví společně.

Šelmy mají specializovaný chrup: dlouhé špičáky slouží k uchopení a usmrcení kořisti, ostré třenové zuby fungují jako nože porcující maso.

Náročný život

Maso je bohatým zdrojem energie, a proto masožravci nepotřebují jíst tak často jako býložravci. Pro lov však musejí být v dobré kondici. Jakákoliv nemoc nebo i malé zranění je zpomalí. Život predátora je plný nebezpečí a bývá krátký. Více jich zahyne hladu než stářím.

Levhart někdy naráz spořádá i více než 4 kg masa. Pak dlouho odpočívá a na další lov se vydává za dva nebo tři dny.

Hyena má velice silný stisk čelistí, aby rozdrtila kosti a dostala se k výživnému morku uvnitř. Nejméně polovinu jejího jídelníčku tvoří zdechliny.

HYENA SKVRNITÁ

CROCUTA CROCUTA

Biotop: světlé lesy, savana, křoviny; subsaharská Afrika

Délka těla: samec 1,3–1,5 m; samice 1,4–1,6 m

Hmotnost: samec 55–65 kg; samice 60–80 kg

Potrava: zdechliny i živá kořist (savci)

Délka života: až 20 let

Početnost v přírodě: 40 000; málo dotčená

Kočky

Kočkovité šelmy jsou masožravé, mají jemnou srst, krátký čenich a ostré drápy. První kočky žily asi před 30 miliony let. Dnes se s nimi setkáme všude kromě Austrálie a Antarktidy. Je popsáno 41 druhů kočkovitých šelem. Čtyři z nich – lev, tygr, jaguár a levhart – patří do skupiny velkých koček.

Díky dopředu naměřeným očím může tygr indický (na snímku) přesně odhadnout vzdálenost. Většina koček loví v noci a vidí dobře i za šera.

Pevný stisk

Kočky používají ostré drápy k uchvácení kořisti. Kromě geparda mají všechny druhy zatažitelné drápy. Gepard má v dospělosti drápy stále vysunuté. Slouží mu totiž k odrazu při rychlém běhu a brání uklouznutí.

Gepard je nejrychlejší suchozemský savec. Na krátkou vzdálenost vyvine rychlost až 105 km/h.

Jedním z nejdůležitějších smyslů tygra je sluch. Kočky dokážou pohybovat boltci nezávisle, a tak zachytí zvuky přicházející z různých směrů.

Dlouhými hmatovými chlupy vnímá tygr i slabý záchvěv vzduchu. Je to zvláště užitečné při nočním lovu.

Tmavé pruhy slouží tygrům jako maskování v lese i ve vysoké trávě. Každý den si tygr nejméně hodinu pečlivě olizuje srst, aby se zbavil vypadaných chlupů a udržel srst čistou.

Velké ostré špičáky slouží k usmrcení kořisti. Za nimi se nacházejí trháky, kterými tygr porcuje maso.

TYGR INDICKÝ

*PANTHERA
TIGRIS TIGRIS*

Biotop: lesy, bažiny, savana; jižní Asie
Délka těla: samec 3 m; samice 2,6 m
Hmotnost: samec 250 kg; samice 160 kg
Potrava: savci, například jeleni, prasata
Délka života: až 18 let
Početnost v přírodě: 2 000–2 500;
ohrožený

Rodinný život

Lvi jsou jediné kočkovité šelmy, které žijí v rodinných skupinách. Ostatní kočky jsou samotáři a setkávají se jen v době páření. Většina koček obývá lesy a travnaté oblasti, ale některé druhy se přizpůsobily i jinému prostředí. Kočka pouštní žije v pouštích, kde loví ptáky a ještěrky. Potřebuje jen málo vody.

Lvi žijí v rodinných smečkách. U afrických lvů je smečka tvořena vzájemně příbuznými lvicemi, jejich mláďaty a jedním nebo několika dospělými samci.

VÍTE, ŽE? Největším známým tygrem byl tygr ussurijský, který vážil 384 kg, tedy stejně jako 90 koček domácích.

Vlci

Při běhu vlci sklopí boltce dozadu, aby je nebrzdily.

Vlk obecný je největším zástupcem psovitých šelem a kdysi býval i nejrozšířenějším. V současnosti žije pouze v odlehlých částech Severní Ameriky a Eurasie, většinou daleko od lidí. Jeho početní stavy jsou celkově stálé, zatímco blízce příbuzný vlk rudohnědý je kriticky ohrožený a vlček etiopský ohrožený.

Klesající početnost

Lidé lovili vlka po celá staletí, protože se obávali o sebe i svůj dobytek. Kromě toho káceli lesy, přirozené prostředí vlků, aby získali půdu. Proto vlci ve většině západní Evropy, v Mexiku a ve Spojených státech amerických vymizeli.

Srst různých poddruhů může být černá, bílá, popelavá, krémová nebo hnědá.

Vlci ucítí kořist na vzdálenost až 1,6 km. Čich jim také prozradí, zda potkali soupeře, nebo přítele a zda je jiný vlk sytý, nebo hladový.

Srst s hustou podsadou nepropustí vodu ani chlad. Vlci dokážou přežít při teplotách klesajících k -40°C .

Ocas slouží nejen k udržování rovnováhy, ale také jako dorozumívací prostředek. Nadřížený vlk ho drží zvednutý, podřížený ho sklání, či dokonce ohýbá pod tělo.

Vlci mají dlouhé nohy a jsou velice vytrvalí. Během šesti hodin urazí vzdálenost téměř 100 km a při pronásledování kořisti vyvinou rychlost až 56 km/h.

Vlci si označují teritorium vytím a pronikavě páchnoucím trusem a močí.

Rodinná záležitost

Teritorium vlčí smečky může mít rozlohu od 30 až do 2 000 km². Ve smečce se rozmnožuje pouze dominantní pár, ale o vlčata pečují i ostatní příslušníci skupiny.

VLK OBECNÝ

CANIS LUPUS

Biotop: lesy, tundra, hory, travnaté oblasti; Severní Amerika, Evropa, Asie

Délka těla: 85–130 cm

Hmotnost: samec 30–80 kg; samice 33–55 kg

Potrava: hlavně savci do velikosti bizona, také zdechlina

Délka života: až 12 let

Početnost v přírodě: není známa, málo dotčený

Lišky

Jako lišky obvykle označujeme zástupce rodu *Vulpes*. Jedná se o nejmenší psovité šelmy, typický je protáhlý úzký čenich, špičaté boltce a huňatý ocas. Jsou velmi přizpůsobivé a žijí všude kromě Antarktidy. Dorozumívají se škálou různých zvuků, jimiž vyjadřují strach, varování i výzvu ke hře.

Přizpůsobivá liška obecná žije v lesích, v horách, na okrajích měst i v pouštích. Živí se lovem i zdechlinami.

Na zimu lišce obecné narůstá hustá zimní srst nejen na těle, ale i na ocase.

Ve srovnání s jinými psovitými šelmami mají lišky štíhlé tělo a silné zadní končetiny. Liška obecná dokáže skočit až 2 m daleko a je to rovněž zdatný plavec.

LIŠKA OBEČNÁ

VULPES VULPES

Biotop: lesy, zemědělská krajina, okraje měst, pouště; severní polokoule

Délka těla: podle poddruhu 45–90 cm; samice je menší než samec

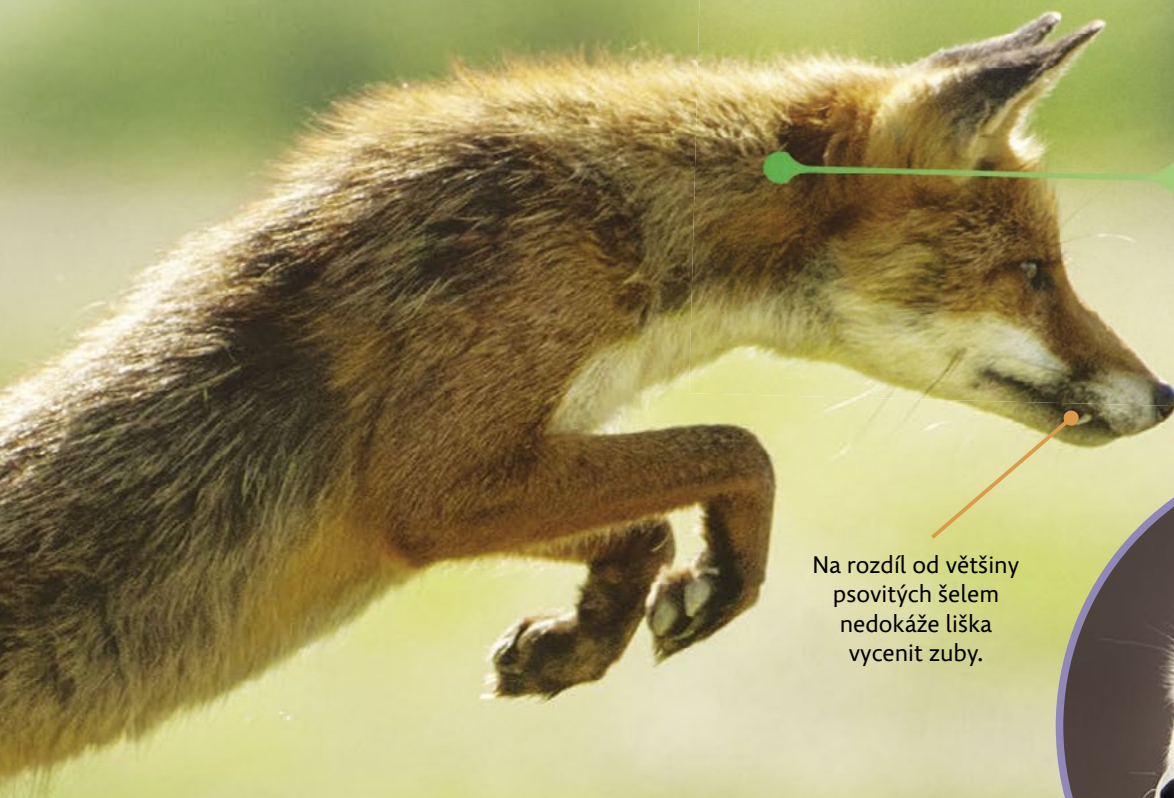
Hmotnost: 3–14 kg

Potrava: malí obratlovci, velký hmyz, zdechliny, plody

Délka života: až 12 let

Početnost v přírodě: není známa; málo dotčená

Liška obecná zjišťuje polohu kořisti především pomocí skvělého čichu a sluchu.

Na rozdíl od většiny psovitých šelem nedokáže liška vycenit zuby.

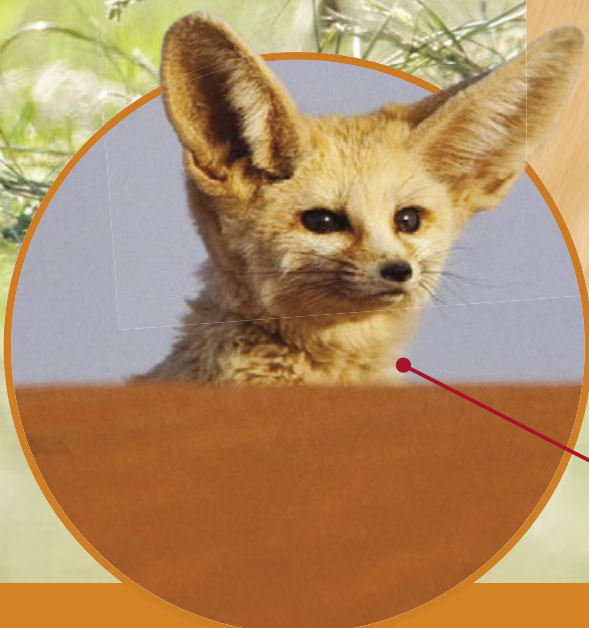
Liška polární se přizpůsobila životu na chladném severu. Zimní srst je bílá, aby umožnila maskování na sněhu.

Umění přežít

Do rodu *Vulpes* je řazeno 12 druhů pravých lišek včetně lišky obecné nebo polární. Liška obecná obývá ze všech šelem nejrozsáhlejší areál. Živí se vším možným, od malých savců po trávu nebo kuchyňské odpadky. Lišky si v dobách hojnosti zahrabávají zásoby potravy a v době nouze se k nim vracejí.

Obyvatel pouští

Nejmenší psovitou šelmou je fenek ze severní Afriky. Ochlazuje se tak, že velkými boltci vyzařuje nadbytečné teplo. Ty zároveň slouží jako naslouchátka, takže fenek slyší pohybující se kořist i ve tmě nebo v podzemí. Z kořisti také čerpá potřebnou vodu.

Fenek je nejmenší psovitou šelmou. V kohoutku je vysoký jen 20 cm a váží maximálně 1,5 kg.